

**ZÁVĚREČNÁ ZPRÁVA A DOPORUČENÍ
VÝBORU PRO OTÁZKY KULTURY
TÝKAJÍCÍ SE ZLEPŠENÍ PODMÍNEK PRO PODPORU
MOBILITY SBÍREK**

Expertní pracovní skupina OMC zabývající se mobilitou sbírek

červen 2010

OBSAH

- 1 Úvod
 - 1.1 Východiska
 - 1.2 Náš výchozí bod: Agenda pro kulturu
 - 1.3 Pracovní plán kultury 2008–2010
- 2 Postup prací
 - 2.1 Způsob práce a harmonogram
- 3 Hlavní témata
- 4 Podrobná doporučení
- 5 Závěry
- 6 Přílohy

Předmluva

Obě předsedající si jménem všech členů expertní pracovní skupiny OMC (*Open Method of Coordination* – otevřená metoda koordinace), zabývající se mobilitou sbírek, dovolují vyjádřit poděkování početné skupině expertů a oficiálních zástupců členských zemí za jejich podnětné připomínky a nedocenitelné zkušenosti poskytované po celou dobu naší spolupráce.

I když jsme se snažili udržet rozsah této zprávy v rozumných mezích, rády bychom zdůraznily, že každá podskupina v úsilí analyzovat stávající podmínky ve všech členských zemích odvedla obdivuhodné množství práce a připravila mnoho užitečných doporučení. I tyto individuální zprávy (přílohy tohoto materiálu) doporučujeme vaší pozornosti.

Výsledky této skupiny OMC jsou v mnoha ohledech velmi pozitivní. Považujeme za nutné zmínit, že spolupráce s experty z 25 členských zemí, kteří se na činnosti pracovní skupiny podíleli, byla pro všechny velice příjemná; obzvláště nás těší, že v několika členských státech se již nyní pracuje na zavedení nových opatření, o nichž se zde jednalo (např. zavedení systému státní záruky nebo příprava legislativy skytající ochranu před zabavením). Vzhledem k odlišné povaze témat projednávaných různými podskupinami se výsledky mohou zdát nevyvážené. Některým komplexnějším a klíčovým otázkám, jako jsou například prevence nezákonného obchodu s předměty kulturní hodnoty, poskytování státní záruky či dohody o sdílené odpovědnosti, bude třeba věnovat více času a energie, než dospějeme k dalším výsledkům. Proto doporučujeme Radě Evropy (Výbor pro otázky kultury – *Cultural Affairs Committee* – CAC) a Evropské komisi, aby do budoucna pokračovaly ve svém úsilí v těchto oblastech a dále je rozvíjely, například prostřednictvím stálého výboru expertů pro mobilitu sbírek. Pro usnadnění a zintenzivnění mobility předmětů kulturní hodnoty je třeba vykonat ještě hodně práce.

Naše upřímné díky patří všem, kdo se této práci podíleli, zejména pak předsedajícím a členům pěti podskupin a komisi za její dlouhodobou podporu.

1. ÚVOD (viz také Závěr, část 5) CO JE MOBILITA? – JAKÝ JE JEJÍ VÝZNAM?

Otázka muzejních sbírek a jejich využití se v Evropské unii dostala do centra pozornosti počátkem roku 2000. Od té doby proběhlo a na různých konferencích a seminářích v Řecku, Nizozemsku, Finsku, Německu, Španělsku a na mnoha dalších místech řada diskusí. Obecněji se témata těchto konferencí týkala propagace kulturního dědictví, standardů a metodiky řízení, posílení a podpory mobility sbírek, rozvoje vzájemné důvěry a týmové spolupráce.

Ústřední myšlenka je tedy jasná: Věnovat čas a úsilí odstranění překážek bránících spolupráci mezi muzei se rozhodně vyplatí. Bohaté a rozmanité evropské sbírkové fondy v různých muzeích všech našich 27 zemí si zaslouhují, aby byly využity ku prospěchu veřejnosti a k tomu je třeba vytvořit podmínky. Proto se naše expertní skupina OMC zaměřila na poskytování praktických rad a návodů a na srovnávací analýzu (*benchmarking*) osvědčených postupů, které se již v praxi využívají.

Zpráva expertní pracovní skupiny OMC pro mobilitu sbírek se zabývá mnoha důležitými okruhy problémů, jejichž řešení mobilitu sbírek usnadní. Jedná se o problematiku ocenění, spolupráce a reciprocity, potřeby snižovat náklady spojené se zápůjčkami a výpůjčkami, potřeby rozvíjet nové (netradiční) přístupy k mobilitě a význam dodržování základních požadavků náležitě péče (*due diligence – anglosaský právní termín, označující míru aktivity, kterou lze důvodně očekávat za daných okolností*), zejména při zkoumání provenience předmětů kulturní hodnoty. Věnovali jsme také značnou pozornost otázkám komunikace, osvětové činnosti a vzdělávání prostřednictvím kulturního dědictví a sbírek.

Podrobnější doporučení jsou určena různým cílovým skupinám, jako například zástupcům ve Výboru pro otázky kultury; členským zemím, zejména pak úředníkům zaměstnaným na ministerstvech zodpovědných za kulturu; dále pracovníkům ministerstev financí, spravedlnosti a zahraničí; politikům, muzejním pracovníkům (ředitelům, vedoucím sbírkových oddělení, kurátorům, pracovníkům registrů a oddělení výstav) a profesním organizacím jako NEMO, ICOM, Evropské sdružení pracovníků registrů, Sdružení pořadatelů mezinárodních výstav a tzv. Bizot Group – sdružení ředitelů muzeí.

Skupina OMC pro mobilitu sbírek vycházela při své činnosti z dřívějších zpráv, doporučení a akčních plánů, které doplnila o aktuální informace z uvedených oblastí ze všech členských zemí. První zásadní dokument *Lending to Europe. Recommendations on Collection Mobility for European Museums (Zápůjčky v Evropě. Doporučení evropským muzeím týkající se mobility sbírek)* vydaný v roce 2005, se zabýval problematikou výpůjček. Doporučení, která obsahoval, stanovila obecné zásady profesionálního přístupu muzeí v této oblasti. Zvláštní pozornost byla věnována jednotlivým aspektům, např. ocenění, různým možnostem pro řešení pojištění, náhradě škody, právní ochraně proti zabavení, dlouhodobým výpůjčkám, výpůjčným poplatkům, publikování a autorským právům, digitalizaci a důvěře.

O rok později vznikl dokument *Action Plan for the EU Promotion of Museum Collections' Mobility and Loan Standards (Akční plán EU pro podporu mobility sbírek a standardů pro výpůjčky)*. Byly v něm formulovány všeobecné cíle a definovány klíčové oblasti vyžadující zvláštní péči a pozornost. K naplnění tohoto akčního plánu bylo třeba shromáždit základní informace o praxi při správě sbírek ve členských zemích. Započala tedy činnost pracovních skupin, které se zaměřily na administraci výpůjček a standardy pro výpůjčky, systémy státní záruky, ocenění, samopojištění a nepojišťování předmětů kulturní hodnoty, právní ochranu (imunitu) proti zabavení, výpůjční poplatky a dlouhodobé zápůjčky, budování důvěry, týmovou spolupráci a digitalizaci. Do členských zemí byly rozeslány dotazníky a jejich výsledky byly vyhodnoceny. Výsledkem činnosti těchto pracovních skupin v období 2006–2007 byl soubor instrukcí, doporučení, přehledů, deklarácí, definic a vzorových smluv.

Ty se pak staly základem pro druhou etapu práce v oblasti mobility sbírek, která probíhala v rámci expertní skupiny OMC.

1.2 NÁŠ VÝCHOZÍ BOD: AGENDA PRO KULTURU

Přijetí dokumentu „Sdělení o Evropské agendě pro kulturu v globalizujícím se světě“ (*Communication on a European Agenda for Culture in a Globalizing World*) Evropskou komisí v roce 2007 se stalo základem pro širší reflexi role kultury jako klíčového elementu v evropském integračním procesu, založeném na společných hodnotách, společném kulturním dědictví, ale i na kulturní diversitě.

Evropská agenda pro kulturu stanovila tři hlavní cíle: podporu kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu, podporu kultury jako katalyzátoru kreativity v rámci Lisabonské strategie pro růst a zaměstnanost a podporu kultury jako životně důležitého prvku mezinárodních vztahů EU.

Pro naplnění těchto cílů zavedla Evropská agenda pro kulturu nové metody spolupráce – tzv. otevřenou metodu koordinace (*Open Method of Coordination – OMC*) pro strukturovanější systém spolupráce mezi členskými státy a institucemi EU.

V rámci této otevřené metody koordinace byly ustanoveny čtyři pracovní skupiny expertů z členských států, z nichž každá řešila specifické zadání: vazby mezi kulturou a vzděláváním, mobilitu umělců a dalších profesionálních pracovníků v kultuře, potenciál kulturního průmyslu, tvůrčí a muzejní práce a **mobilitu sbírek**.

Posláním těchto pracovních skupin je vstupovat do politických jednání na úrovni EU s konkrétními podklady – identifikovat příklady dobré praxe (osvědčených postupů), zveřejňovat je a potvrzovat jejich kvalitu, formulovat doporučení konkrétních opatření a jejich realizaci, iniciovat spolupráci mezi členskými státy nebo na úrovni Evropské komise; v oblasti metodiky vyhodnocovat postup a pokroky a formulovat doporučení strategického charakteru.

Hlavním cílem naší pracovní skupiny „Mobilita sbírek“ bylo prozkoumat a analyzovat různé aspekty muzejní práce a navrhnout soubor opatření, směřujících ke zlepšení podmínek pro umožnění a podporu mobility sbírek (krátkodobé i dlouhodobé zápůjčky a výpůjčky sbírkových předmětů) mezi muzei v zemích Evropské unie.

1.3 PRACOVNÍ PLÁN PRO KULTURU NA OBDOBÍ LET 2008–2010

Pracovní plán pro kulturu na období let 2008–2010, vycházející z výše uvedené rezoluce, vytyčuje konkrétní způsob, jak realizovat prioritní akce. Členské státy jmenovaly své představitele a odborníky, aby se podíleli na diskusích o těchto otázkách, informovali o jejich závěrech a předkládali doporučení.

Na období let 2008–2010 stanovila Rada tyto prioritní akce:

- zlepšit podmínky pro mobilitu umělců a jiných profesionálních pracovníků v oblasti kultury;
- podporovat přístup ke kultuře, zejména prostřednictvím podpory kulturního dědictví, mnohojazyčnosti, digitalizace, kulturní turistiky, součinnosti se vzdáváním, zejména s uměleckým vzdáváním, a prostřednictvím větší **mobility sbírek**.

2 POSTUP PRACÍ:

Pracovní skupina OMC se dohodla, že bude vycházet z činnosti předcházejících předsednictví v rámci Akčního plánu EU na podporu mobility muzejních sbírek a standardů pro zápůjčky. Podle potřeby jsme se rozhodli zpracovávat stanoviska, zprávy a doporučení (mimo jiné předkládáním osvědčených postupů, předkládáním návrhů iniciativ v oblasti spolupráce mezi členskými státy nebo na úrovni Evropské komise, i vyhodnocováním dosažených pokroků) v těchto oblastech:

- návrhy týkající se pobídkových mechanismů pro mobilitu sbírek (včetně dlouhodobých výpůjček, výměny odborníků a společné odpovědnosti);
- posuzování možností, jak odstranit překážky bránící mobilitě sbírek, které stále přetrvávají v příslušných právních a správních strukturách na úrovni jednotlivých států (např. otázky pojištění, nemožnost zajistit imunitu vůči zabavení);
- porovnávání zákonů o muzeích nebo odpovídajících právních předpisů v jednotlivých státech s cílem podpořit přístup ke kultuře;
- výměna osvědčených postupů „náležitá péče“ („*due diligence*“) v oblasti předcházení krádežím, navrácení odcizeného zboží, předcházení nezákonnému obchodu se sbírkami a hledání cest ke zlepšení, mimo jiné i uplatňováním příslušných právních předpisů Společenství.

2.1 Způsob práce a harmonogram

Byly jmenovány dvě předsedající: Hillary Bauer (Velká Británie) a Rosanna Binacchi (Itálie).

Pracovní skupina se rozdělila do pěti podskupin a každá z nich se začala zabývat jednou z priorit, identifikovaných členskými státy v souvislosti s mobilitou sbírek v Evropě.

1. Státní záruka a dohody o sdílené odpovědnosti;
2. Imunita proti zabavení (v českém prostředí někdy také „doložka nezabavitelnosti“);
3. Dlouhodobé zápůjčky;
4. Předcházení krádežím a nezákonnému obchodování;
5. Mobilita odborných muzejních pracovníků / Výměna odborných poznatků a zkušeností.

Pracovní skupina se sešla sedmkrát na oficiálním „plenárním“ zasedání: 12. listopadu 2008, 5. února 2009, 19. června 2009, 25. listopadu 2009, 21. ledna 2010, 17. března 2010 a 20. května 2010; ve většině případů těmto jednáním předcházela také setkání jednotlivých podskupin.

Činnost pracovní skupiny zajišťovali odborníci z 25 členských zemí; bylo ustaveno pět podskupin a do naší práce se zapojily stovky odborných pracovníků z celé Evropy, kteří se na ní podíleli.

3. HLAVNÍ TÉMATA

Při práci pěti NEZÁVISLÝCH podskupin vykrystalizovala tato hlavní témata, která určila rámec našich analytických diskusí:

3.1 Návrhy pobídkových mechanismů pro mobilitu sbírek (včetně dlouhodobých výpůjček, výměny odborníků a společné odpovědnosti)

3.2 Porovnávání a vyhodnocení (*benchmarking*) úspěšných postupů a praktik, přispívajících ke zkvalitnění a šíření informací, které jsme shromáždili, např. prostřednictvím internetových stránek a jejich průběžné aktualizace (zprostředkování osvědčených postupů)

3.3 Identifikace společných sfér působnosti, vazeb **s ostatními oblastmi kultury** v rámci budoucí kulturní politiky EU a jejich využití (s využitím spojení s kulturním a kreativním průmyslem, rozvoje kultury jako nástroje mezinárodní mobility a podpory používání standardů, vzorových a *pro forma* postupů při výměnách předmětů kulturní hodnoty – např. standardizované zápůjční smlouvy, protokoly o stavu předmětů *condition reports* a protokoly o bezpečnosti objektů *facilities reports*).

3.4 Důraz na právní i etické aspekty uplatňování požadavků **náležitě péče** (zahrnujících výzkum provenience a historie předmětů kulturní hodnoty zejména proto, aby se zabránilo nezákonnému obchodování s nimi). Je třeba mít neustále na zřeteli, že prvořadou prioritou v každé fázi procesu je dodržovat **nejvyšší možné standardy**, zajišťující bezpečnost zapůjčených předmětů a odpovídající podmínky tak, aby nedošlo k jejich poškození.

3.5 Podpora programů **snižujících náklady** na mobilitu (systémy státní záruky, které šetří náklady na komerční pojištění, sdílená odpovědnost při výpůjčkách, neuplatňování výpůjčních poplatků)

3.6 Upevňování vzájemných vztahů, posuzování potenciálu mobility jako sociálního faktoru (hybná síla ekonomiky, prosperity, turismu, významný nástroj pro vzdělávání; využití strukturálních fondů)

3.7 Průzkum možných finančních zdrojů, které lze využívat na podporu mobility odborných pracovníků a výměnu poznatků a zkušeností (např. programy celoživotního vzdělávání; program Leonardo a všechny další, jež jsou pro muzea dostupné v souvislosti s vědecko-výzkumnou prací a mobilitou odborných pracovníků).

3.8 Podpora mobility odborných pracovníků a výměny poznatků a zkušeností (význam spolupráce, partnerství, posilování důvěry, budování povědomí o standardech pro zápůjčky/výpůjčky)

3.9 Vymezení odpovídajícího prostoru pro vědecké zpracování sbírek a efektivní využívání poznatků, jež je klíčové pro udržení a další zvyšování kvality projektů mobility

(výstavy).

3.10 Na závěr jsme se shodli, že v práci by se mělo dále pokračovat a že by Komise za tím účelem měla zřídit stálou pracovní skupinu pro mobilitu sbírek (viz doporučení str. 38).

Měřítkem naší úspěšnosti je, že se nám již podařilo zvýšit míru pozornosti, věnovanou ze strany EU otázce mobility sbírek – příkladem může být, že v osmi dalších zemích již v současné době probíhají jednání o zavedení imunity proti zabavení a ve čtyřech dalších zemích již byl uzákoněn systém státní záruky.

4. Hlavní doporučení:

SOUHRN HLAVNÍCH DOPORUČENÍ ZE VŠECH SKUPIN

- a) Podporovat principy náležité péče (*due diligence*), aby se zamezilo nezákonnému obchodování;
- b) Hledat možnosti, jak překonat problémy spojené se zavedením imunity proti zabavení;
- c) Podporovat zavedení systémů státní záruky do praxe a jejich uplatňování jako standardního postupu;
- d) Podporovat dlouhodobé zápůjčky a s nimi související aktivity;
- e) Podporovat mobilitu odborných pracovníků jako základní předpoklad pro mobilitu sbírek; napomáhat budování vzájemné důvěry a předávání informací mezi muzei
- f) Zajistit, aby byly při každé výpůjčce a zápůjčce striktně uplatňovány nejvyšší možné bezpečnostní standardy.

DOPORUČENÍ

Tato doporučení jsou uspořádána podle pěti nezávislých podskupin, ve kterých práce probíhala; každé z doporučení se vztahuje k jednomu či více výše uvedených hlavních témat; doporučení jsou směřována do tří různých úrovní: členským státům, pracovníkům muzeí a Evropské komisi.

A: SYSTÉMY STÁTNÍ ZÁRUKY

CÍLE

Podskupina si pro svou práci stanovila tyto hlavní cíle:

- zpracovat srovnávací přehled všech existujících systémů státní záruky, který by byl k dispozici všem muzejním pracovníkům a osobám s rozhodovací pravomocí
- napomáhat rozvoji a uplatňování systémů státní záruky poukazováním na překvapivě nízkou míru rizika v dobře fungujících systémech

- napomáhat zavedení a uplatnění dohod o „sdílené odpovědnosti“ tak, aby se dále rozšířilo spektrum alternativ vůči komerčnímu pojištění
- analyzovat možnosti kombinování státní záruky a komerčního pojištění
- upozornit na nejdůležitější body, jimž by bylo třeba do budoucna věnovat více pozornosti a které si zaslouží podrobnější rozbor.

DOPORUČENÍ ČLENSKÝM ZEMÍM TÝKAJÍCÍ SE STÁTNÍ ZÁRUKY

DOPORUČENÍ č. 1

Členské státy, které nemají uzákoněný systém státní záruky, by měly jeho zavedení zvažovat – za tím účelem jim doporučujeme seznámit se s existujícími systémy v rámci EU. Členské státy by měly vzít v potaz, že podle statistik jsou rizika spojená se systémem státní záruky velmi malá. V uplynulých pěti letech bylo ve všech členských zemích EU a na Islandu, v Norsku a ve Švýcarsku zaznamenáno pouze sedm požadavků na náhradu škody v celkové výši cca 80.000 EUR.

VYSVĚTLENÍ:

V osmi ze třiceti posuzovaných evropských zemí neexistuje systém poskytování státní záruky, a proto musí muzea v těchto zemích při přípravě každé mezinárodní výstavy počítat s vysokými náklady na pojištění. Poskytnutí státní záruky nemusí být nijak drahou záležitostí ve smyslu prováděných úhrad, a navíc by umožnilo tyto náklady vynaložit na potřebný systém inspekce bezpečnostních opatření, která musí být striktně uplatňována při každém poskytnutí státní záruky.

DOPORUČENÍ č. 2

Členské státy by měly zvážit přijetí zákona, který by jejich systému státní záruky poskytl formální právní základ.

Členské státy by měly podrobně specifikovat postup při poskytování náhrady v případě, že vznikne škoda, aby posílily důvěru zapůjčitelů a transparentnost celého systému.

VYSVĚTLENÍ:

V některých posuzovaných zemích sice existuje systém státní záruky, nemá však *žádnou formální regulaci*. Nejistota plynoucí z takové situace může způsobit, že zapůjčitel na návrh poskytnutí státní záruky nepřistoupí. V mnoha zemích není *postup fungování mechanismu náhrady škody* podrobně popsán. Pro půjčitele je však nanejvýš důležité, aby měl přesné informace, jak proces náhrady škody funguje, zvláště pokud jde o časovou lhůtu provedení platby v případě eventuální náhrady.

DOPORUČENÍ č. 3

Členské státy by neměly z rámce státní záruky vyčleňovat žádná časová období. Namísto toho by měly poskytovat krytí „z hřebíku na hřebík“.

VYSVĚTLENÍ:

Některé země (asi 25 %) vyčleňují některá časová období se zvýšenou mírou rizika

(např. transport) z rámce státní záruky, případně poskytují státní záruku pouze na období, kdy se zápůjčky nacházejí na území jejich státu.

DOPORUČENÍ č. 4

Členské státy by měly zveřejnit na internetu jasný a srozumitelný popis fungování systému jejich státní záruky a příslušné právní normy v angličtině.

VYSVĚTLENÍ:

V mnoha zemích jsou důležité informace o systému státní záruky dostupné na webových stránkách s překladem do angličtiny. Jde o velice užitečnou pomůcku pro zapůjčitele při rozhodování, zda přistoupí na státní záruku země vypůjčitele.

DOPORUČENÍ č. 5

Členské státy by měly stanovit vysoký standard pro zabezpečení a klimatické podmínky a než udělí státní záruku, měly by požadovat garance, že jsou tyto podmínky splněny.

Důrazně doporučujeme členským státům, aby si zřídily státní systém inspekce a akreditace muzeí a galerií, podle něhož se bude určovat, kdo je oprávněn žádat o státní záruku.

V systému státní záruky by měl být stanoven určitý práh, stanovující míru vlastního rizika/prvního rizika, které ponese vypůjčitel.

Zřeknutí se subrogace¹ (*waivers of subrogation*) by komerční pojišťovny neměly poskytovat ani prodávat ku prospěchu vypůjčitele a dopravce.

VYSVĚTLENÍ:

Každý, kdo se účastní v řetězci státní záruky, musí být motivován, aby ve chvíli, kdy má předmět na starost, minimalizoval zdroje možného rizika.

DOPORUČENÍ MUZEÍM TÝKAJÍCÍ SE STÁTNÍ ZÁRUKY

DOPORUČENÍ č. 6

Muzeum, které zapůjčuje sbírky, by se mělo vynasnažit přijmout 100% státní záruky, pokud je ze strany vypůjčitele nabídnuta.

Dodatečné krytí pojistkou by se mělo vyžadovat a poskytovat pouze tam, kde to vyhodnocení rizik opodstatňuje. Pokud je cena pojistného nabízeného vypůjčitelem za srovnatelné plnění stejná nebo nižší než komerční pojistka půjčitele, měl by půjčitel na takové pojištění přistoupit.

Muzeum, které si vypůjčuje sbírky, by mělo půjčiteli poskytnout jasné informace o tom, jak se státní záruka kombinuje s komerčním pojištěním a v čem se navzájem doplňují.

Muzeum, které půjčuje sbírky, by nemělo vyžadovat dodatečné krytí komerční pojistkou na nepravděpodobná rizika (jako např. riziko války v Evropě).

VYSVĚTLENÍ:

V osmi z dvaceti zemí (40%), kde existuje systém státní záruky, lze uplatnit komerční pojištění v kombinaci se státní zárukou tak, aby byla kryta rizika nebo časová období, která pod státní záruku nespádají. Členské státy tuto praxi zpravidla nepodporují, kromě případů, kdy z analýzy rizik vyplývá, že dodatečná komerční pojistka je nezbytná, nebo tam, kde by mohlo dojít k odepření zápůjčky.

DOPORUČENÍ č. 7

Muzeum, které zapůjčuje sbírky, by mělo objektivně posoudit výhody a slabiny nabízené státní záruky a rozhodovat se, zda přijme nebo odmítne nabízenou státní záruku, výhradně na základě tohoto posouzení.

Muzeum, které zapůjčuje sbírky, za žádných okolností nesmí přistoupit na uzavření dohody s pojišťovnou/pojišťovacím makléřem, jejímž předmětem by bylo rozdělení zisku z pojistného hrazeného partnerskou institucí.

VYSVĚTLENÍ:

Častým důvodem uváděným pro odmítnutí státní záruky je nedostatečná reciprocita. Znamená to, že nějaký půjčitel nepřistoupí na státní záruku nabízenou vypůjčitelem například proto, že v minulosti došlo k odmítnutí jeho vlastní státní záruky ze strany současného vypůjčitele, který tehdy vystupoval jako půjčitel.

Dohody mezi muzei a „preferované“ pojišťovny také mohou zásadním způsobem komplikovat uplatňování systémů státní záruky. Tato praxe by měla být považována za nezákonnou.

DOPORUČENÍ ČLENSKÝM ZEMÍM TÝKAJÍCÍ SE SDÍLENÉ ODPOVĚDNOSTI (SHARED LIABILITY)

Sdílená odpovědnost je dohoda mezi dvěma muzei, jejímž cílem je do nejvyšší možné míry rozdělit potenciální odpovědnost vyplývající ze specifických rizik spojených s půjčováním sbírek. Je na vypůjčiteli, aby rozhodl, zda si svůj díl odpovědnosti pojistí nebo ne. V praxi se pak většinou pojistka uzavírá **pouze** na ty části řetězce činností spojených s půjčováním sbírek, které s sebou nesou zvýšený stupeň rizika (např. transport). Půjčitel se zároveň může dohodnout s vypůjčitelem, že ten není povinen pojišťovat umělecká díla proti *všem myslitelným* rizikům. Tak se lze například obejít bez pojištění proti úplnému zničení nebo ztrátě předmětu, úplnému znehodnocení nebo poškození způsobenému válečnými akcemi či jadernou katastrofou.

Pokud v dané zemi není zaveden systém státní záruky, případně pokud existuje, ale jsou v něm podstatné výhrady vyčleňující určitá rizika, pak může být dohoda o sdílené odpovědnosti dobrým řešením.

Předpokladem pro sdílenou odpovědnost je dobrý vzájemný vztah mezi půjčitelem a vypůjčitelem, založený na důvěře. Taková muzea se navzájem považují za rovnocenné partnery a při pořádání výstav aplikují srovnatelné parametry. Obě strany také musejí vycházet z téhož předpokladu, že muzejní sbírky jsou nenahraditelné a nemohou být zapojeny do obchodní činnosti („*extra commercium*“).

DOPORUČENÍ č. 8

Členské státy (i muzea) by měly zvážit, zda restriktivní zákonná (institucionální) opatření, která brání zavedení dohod o sdílené odpovědnosti, musí zůstat v platnosti.

VYSVĚTLENÍ:

V některých nestátních muzeích může bránit půjčování bez záruky do plné výše ceny správní rada, která muzeum řídí, případně předpisy vydané touto radou. Zde je žádoucí přehodnotit situaci tak, aby se uvolnila cesta pro dohody o sdílené odpovědnosti.

DOPORUČENÍ MUZEÍM TÝKAJÍCÍ SE SDÍLENÉ ODPOVĚDNOSTI

DOPORUČENÍ č. 9

Muzea by měla brát sdílenou odpovědnost jako další možnost, jak snižovat náklady na výstavy a budovat dlouhodobou vzájemnou spolupráci s partnerskými institucemi. Měla by také uplatňovat princip sdílené odpovědnosti jako vhodný způsob ochrany u dlouhodobých zápůjček. Muzea, která nepojišťují svoje sbírky po dobu, kdy se nacházejí ve vlastních objektech, by měla přistoupit na dohodu o sdílené odpovědnosti s jinými domácími i zahraničními muzei, poskytujícími srovnatelnou úroveň péče o sbírky a jejich ochrany.

VYSVĚTLENÍ:

Z hlediska mezinárodní mobility zápůjček představuje systém sdílené odpovědnosti jednoznačně způsob, jak snižovat pojistné náklady muzeí. Navíc jde také o důležitý podnět pro muzea, aby rozvíjela s jinými institucemi dlouhodobé partnerské vztahy založené na reciprocitě, čímž mohou na jedné straně obohatit své sbírky a výstavy a na straně druhé také sbírky a výstavy partnerských muzeí.

DOPORUČENÍ č. 10

Muzea, která již uplatňují dohody o sdílené odpovědnosti na území vlastního státu, by měla usilovat o rozšíření tohoto systému i na své partnerské instituce v rámci EU.

VYSVĚTLENÍ:

Systém sdílené odpovědnosti není dosud v muzeích příliš známý. Informace o jeho fungování, zprostředkování osvědčených postupů z praxe a podpora jejich zavádění jsou potřebné, protože pomáhají přesvědčovat muzea, která s ním dosud nemají žádnou praktickou zkušenost, o výhodnosti tohoto systému.

DOPORUČENÍ KOMISI EU

DOPORUČENÍ č. 11

Některá budoucí studie zaměřená na mobilitu sbírek by měla zpřístupnit informace a zprávy zpracované touto pracovní skupinou na internetu a nadále je

průběžně a důsledně aktualizovat.

VYSVĚTLENÍ:

Podskupina během své činnosti zjistila, že je často problematické získat aktuální informace k tomuto tématu, a proto považujeme za velmi důležité, aby informace, které se nám podařilo shromáždit, byly nadále dostupné pro všechny zájemce a průběžně aktualizované. Jde o důležitý nástroj na podporu systému státní záruky a dohod o sdílené odpovědnosti, jejich dalšího užívání a budování povědomí o nich.

DOPORUČENÍ č. 12

Náplň činnosti některé budoucí studie zaměřené na mobilitu sbírek:

- **dále se zabývat otázkou ohodnocení uměleckých děl z hlediska pojištění/státní záruky**
- **zpracovat přehled účelných standardních formulářů vztahujících se k pojištění / státní záruce / sdílené odpovědnosti a případně vyhotovit ty, které bude považovat za nutné**
- **zabývat se otázkou putovních výstav**
- **zpracovat přehled osvědčených postupů z praxe vztahujících se ke sdílené odpovědnosti a angažovat se na podporu tohoto systému**
- **udělat komparativní a zevrubnou analýzu stávajících ujednání o zřeknutí se subrogace (*waiver of subrogation*) a toho, jaký efekt mají tato ujednání na motivaci všech účastníků řetězce systému státní záruky, aby předcházeli možným rizikům.**

VYSVĚTLENÍ:

Rozbor těchto otázek může být velmi důležitý pro všechny, kdo se při své práci každodenně setkávají se státní zárukou, protože jim umožní lépe definovat rizika a odpovědnost, jež musí převzít stát poskytující záruku, ale také půjčitel, vypůjčitel a dopravce. Hlubší analýza této věci může také mít pozitivní dopad na přijímání systémů státní záruky.

DOPORUČENÍ č. 13

Komise a členské státy by měly zvážit možnosti zavedení systému evropské záruky, případně evropského systému zajištění.

VYSVĚTLENÍ:

Otázka možnosti zavedení systému záruky na úrovni EU se čas od času vynoří. Zabývat jí však by bylo mimo rámec činnosti této skupiny OMC pro mobilitu sbírek.

B: IMUNITA PROTI ZABAVENÍ (DOLOŽKA NEZABAVITELNOSTI)

Podskupina si vytyčily tyto hlavní úkoly:

- shromáždit, porovnat a sumarizovat současný stav věcí a vývoj legislativy v oblasti

- imunity proti zabavení
- poukázat na význam závazků plynoucích z platných mezinárodních smluv a mezinárodního i evropského právního prostředí při přípravě legislativy zavádějící imunitu proti zabavení
- zpracovat soupis stávajících předpisů, aplikovaných v muzeích ve státech EU
- navzájem se informovat a seznamovat se s osvědčenými postupy z praxe

DOPORUČENÍ č. 14 – Evropské komisi:

Neexistuje jediný, nejlepší ani upřednostňovaný způsob, jak přistupovat k imunitě proti zabavení. Členské státy zvažující zavedení záruk na zajištění imunity proti zabavení (včetně legislativních) by měly vyhodnotit, který přístup pro ně bude nejlépe vyhovující v závislosti na tom kterém právním řádu. Velmi užitečné informace přitom mohou nalézt v různých přístupech, které již zvolily jiné členské země. Nedoporučuje se, aby se Komise či případná expertní skupina zřízená Komisí snažila připravit vzorovou legislativu ani stanovit nějaký standardizovaný obsah takové legislativní normy.

VYSVĚTLENÍ:

V různých zemích existují různé přístupy k poskytování imunity proti zabavení pro předměty kulturní hodnoty; případně je lze také kombinovat:

- imunita proti zabavení je řešena legislativní normou, vztahující se na předměty kulturní hodnoty;
 - o vztahující se na předměty kulturní hodnoty, které jsou cizím státním majetkem;
 - o vztahující se na předměty kulturní hodnoty, které jsou cizím státním i soukromým majetkem;
- imunita proti zabavení je řešena legislativní normou, která se přímo nevztahuje na předměty kulturní hodnoty, ale soustředí se na cizí státní majetek, určený k oficiálnímu/veřejnému užívání;
- předměty kulturní hodnoty, které jsou cizím státním majetkem, dočasně zapůjčeným, jsou považovány za chráněné proti zabavení na základě „zvykového mezinárodního práva“;
- imunita proti zabavení je zaručována formou „písemného prohlášení *bezpečného a včasného návratu*“ (tzv. „letters of comfort“).

Počet členských zemí EU, které mají uzákoněné normy proti zabavení předmětů kulturní hodnoty, se pomalu ale jistě zvyšuje. Právní norma zajišťující imunitu proti zabavení a vztahující se (mimo jiné) na mezistátní zápůjčky uměleckých děl již byla přijata nebo je v procesu přípravy ve více než 60% našich zemí; její pojetí je však v různých zemích odlišné.

DOPORUČENÍ č. 15 – členským státům:

Vzhledem k tomu, že poskytnutí záruky imunity proti zabavení může být v rozporu s jinými závazky podle mezinárodního práva, doporučuje se udělování těchto záruk poskytovat velmi uvážlivě. Je na místě tyto závazky podrobit pečlivé analýze, umožňující odhalit možné střety mezi nimi a zamezit, aby k nim došlo; viz

také doporučení týkající se náležitě péče.

Provádí-li se zkoumání provenience a v praxi se uplatňují zásady náležitě péče, může to v jednotlivých případech vést k závěru, že některým předmětům nelze imunitu proti zabavení poskytnout.

(viz téma 3.3)

VYSVĚTLENÍ:

Existuje několik zásadních mezinárodních dohod obsahujících závazek navracení sbírek. K nejdůležitějším patří Úmluva UNESCO o opatřeních k zákazu a zamezení nedovolenému dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (1970), Úmluva UNIDROIT o odcizených či nezákonně vyvezených předmětech kulturní hodnoty (1995) a Směrnice Evropské unie o navracení předmětů kulturní hodnoty nezákonně vyvezených z území členského státu EU (1993). Ve všech je zahrnuta povinnost navracení předmětů do třetích zemí původu v rámci platnosti uvedených dohod (tzn. jiná země než země zapůjčitele nebo vypůjčitele); někdy tudíž může být zabavení nezbytné, aby bylo možné zajistit navrácení předmětu do takové třetí země.

DOPORUČENÍ č. 16 – muzejním asociacím:

Při rozhodování, zda je možno zaručit imunitu proti zabavení, je třeba důsledně brát v potaz stávající závazky podle mezinárodního práva. Všechna muzea v zemích EU by měla uplatňovat zásady náležitě péče, řídit se Etickým kodexem ICOM a před uzavřením smluv o zápůjčce provádět průzkum provenience.

(viz téma 3.3)

VYSVĚTLENÍ:

Etický kodex ICOM² stanoví náležitou péči a průzkum provenience jako povinnost každého muzea. V mnoha muzeích v rámci EU se již realizují projekty zaměřené na průzkum provenience.

DOPORUČENÍ č. 17 – Evropské komisi:

Je třeba zajistit podporu pro vzájemné poskytování a výměnu informací o osvědčených postupech z praxe a pokračovat v něm i do budoucna – nejlépe prostřednictvím internetových stránek, které by spravovala Evropská komise. Doporučuje se tedy, aby Evropská komise poskytla platformu pro vzájemné poskytování a výměnu informací o osvědčených postupech z praxe týkajících se imunity proti zabavení.

(viz téma 3.5)

VYSVĚTLENÍ:

Je velmi důležité, aby již existující informace ze souvisejících internetových zdrojů (např. NEMO, ICOM či Projekt CM 2.0) byly snadno dostupné k vyhodnocení pro všechny muzejní pracovníky, ministerstva, akademickou obec a školy, kde se vyučují muzeologické obory.

DOPORUČENÍ č. 18 – členskými státy a Evropské komisi:

Pozornost členských zemí EU a/nebo evropských institucí a muzeí by se neměla zaměřovat pouze na mezistátní zápůjčky uměleckých děl a jejich důsledky v rámci

geografických hranic Evropské unie; tyto otázky je třeba nahlížet z globální perspektivy.

(viz 3.9)

VYSVĚTLENÍ:

V praxi je legislativa týkající se imunity proti zabavení nejčastěji zapotřebí tam, kde se nejedná jen o výpůjčky mezi členskými státy EU, ale také mezi členskými státy EU a dalšími zeměmi.

DOPORUČENÍ č. 19 – muzejním organizacím:

Muzea by si měla být vědoma skutečnosti, že „písemné prohlášení záruky“ („*letter of comfort*“) nemá tak pevný právní základ jako zákonná úprava imunity proti zabavení.

(viz téma 3.2, 3.3)

VYSVĚTLENÍ:

V Evropské unii je 14 členských států, které vydávaly nebo dosud vydávají „písemné prohlášení záruky“, jsou-li o to požádány. Na rozdíl od zákonné úpravy imunity proti zabavení nelze takové prohlášení zpravidla považovat za stejně závazné jako zákon. Někdy je však takový přípis pro zapůjčitele dostačující; v jiných případech může být zapotřebí konkrétního právního kroku.

C: DLOUHODOBÉ VÝPŮJČKY

Podskupina si stanovila tyto hlavní cíle:

- rozšiřovat informace o dlouhodobých výpůjčkách
- napomáhat harmonizaci praktických kroků při zápůjčkách a výpůjčkách mezi spolupracujícími institucemi
- podporovat užívání rámcových smluv a modelových smluv
- zařazovat půjčené předměty do odpovídajícího historického a kulturního kontextu a posilovat profil existujících sbírek

DOPORUČENÍ č. 20 – členským státům:

Členské státy by měly rozšiřovat informace o možnostech dlouhodobých zápůjček a výpůjček tak, že pověří poradní orgány (tj. asociace muzeí) a vytvoří různé platformy, zaměřené na usnadnění zápůjček a výpůjček na základě reciprocity a budování důvěry mezi potenciálními partnery.

VYSVĚTLENÍ:

Jak uvedlo několik respondentů v dotazníku o dlouhodobých výpůjčkách (2007 a 2009), myšlenka mobility sbírek není dosud v členských zemích EU dostatečně známá a rozšířená. Proto by měl každý členský stát pověřit poradní orgán, jenž by měl usilovat o změnu postoje ku prospěchu zápůjček a výpůjček; informace o mobilitě sbírek by se měly šířit na všech organizačních stupních – přes ministerstva po všechny typy muzeí spravujících sbírky; je zapotřebí vyvolat dialog o mobilitě sbírek na národní úrovni tak, že vzniknou různé platformy, kde se bude o tématu diskutovat, a této diskusi i tématu jako takovému se dostane co nejširší publicity. Je na členských státech, aby samy zvážily další způsoby, jak motivovat muzea k zápůjčkám a výpůjčkám sbírek. Nemálo institucí uvedlo, že by se nebránily půjčovat sbírky do jiných muzeí v Evropě, kdyby existovaly reálné předpoklady, že bilance vysílaných a přijímaných dlouhodobých výpůjček bude vyrovnaná. Vyjádřily názor, že budování důvěry mezi všemi zúčastněnými institucemi by napomohla **reciprocita**, která by se také umožnila rozšíření praxe půjčování sbírek mezi institucemi.

DOPORUČENÍ č. 21 – členským státům:

Členské státy by měly podporovat harmonizaci zápůjční a výpůjční praxe mezi spolupracujícími institucemi a odbourávat překážky všeho druhu, které brání nebo komplikují akceptování státních záruk jako alternativy ke komerčnímu pojištění proti riziku ztráty nebo poškození sbírkových předmětů.

VYSVĚTLENÍ:

Několik respondentů vyslovilo názor, že zápůjčky a výpůjčky komplikuje uzavírání složitých výpůjčních smluv, v nichž si každé muzeum stanovuje odlišné požadavky. V mnoha muzeích panuje přesvědčení, že zápůjční a výpůjční praxe by se měla harmonizovat. Největší obavy vzbuzuje riziko ztráty nebo poškození půjčeného předmětu a potenciální vysoké náklady na komerční pojištění proti tomuto riziku.

Členské státy by proto měly podněcovat muzea, aby při sjednávání dlouhodobých výpůjček využívala společné rámcové smlouvy, usnadňující jejich praktickou realizaci v oblasti nákladů i požadavků na pojištění. Některé instituce ve snaze minimalizovat překážky pro dlouhodobé zápůjčky a výpůjčky strukturovaly předpoklady a požadavky na spolupracující instituce do rámcových smluv, ve kterých se ve většině případů minimální požadavky při půjčování sbírek vztahují k rozložení rizika ztráty nebo poškození. Pokud má být uzavřena komerční pojistka, měla by se muzea vzdát požadavku na pojistné krytí po dobu, kdy se sbírky nacházejí v objektu vypůjčitele. Muzea by také neměla vyžadovat vzájemnou náhradu škody za snížení tržní hodnoty sbírkového předmětu, pokud k poškození dojde v objektu vypůjčitele.

DOPORUČENÍ č. 22 – členským státům a pracovníkům muzeí:

Členské státy by měly napomáhat zavádění rámcových smluv a vzorových smluv do praxe.

VYSVĚTLENÍ:

Uzavírání složitých výpůjčních smluv, kde má každé muzeum zakotveno odlišné požadavky, je vnímáno jako zátěž a překážka pro dlouhodobé zápůjčky a výpůjčky. Proto se muzeím v celé Evropské unii doporučuje používat tyto „standardizované“ harmonizované dokumenty. Obsahují soubor základních podmínek, jež by měly být součástí každé dohody, a fakultativní doplňující podmínky v různých oblastech. Jedná se tedy o nástroj, který lze použít jako základ pro libovolnou dohodu s tím, že v ní půjčitel nebo vypůjčitel mohou činit doplňky nebo změny podle toho, co jejich konkrétní situace vyžaduje. Dokumenty v přílohách této zprávy obsahují tyto nástroje:

- Dlouhodobé výpůjčky – definice
- Dlouhodobé výpůjčky – podmínky
- Rámcové podmínky pro vlámské smlouvy omezující závazky vypůjčitele

D: PŘEDCHÁZENÍ KRÁDEŽÍM A NEZÁKONNÉMU OBCHODOVÁNÍ / Náležitá péče – Provozní propojení databází – Prodej na internetu

Následující doporučení sledují tyto hlavní cíle:

- Posilovat mezi pracovníky muzeí a institucí povědomí, že je třeba uplatňovat zásady **náležitě péče** (*due diligence* – v duchu různých etických kodexů, konkrétních mezinárodních úmluv).
- Uplatňovat základní požadavky náležitě péče při zkoumání provenience předmětů kulturní hodnoty, mimo jiné i pro prevenci nezákonného obchodu s předměty kulturní hodnoty.
- Zavést transparentní politiku v institucích spravujících kulturní dědictví tak, že budou platit stejné normy a postupy pro akvizice, zápůjčky, pozůstalosti, dary i výkon odpovědnosti; tam, kde je to nutné, zavádět nová administrativní nebo právní opatření či sankce.
- Vést příslušné orgány k přijetí odpovídajících opatření k nalezení prostředků, jak zajistit provozní propojení klíčových databází na celoevropské úrovni. Široká dostupnost digitálních záznamů o předmětech kulturní hodnoty hraje klíčovou roli při zvyšování úspěšnosti pátrání po nich a je cenným nástrojem v boji proti krádežím a nezákonnému obchodu.

Doporučení týkající se NÁLEŽITÉ PÉČE (*DUE DILIGENCE* – v anglosaském systému právní termín, stanovující míru aktivity, kterou lze důvodně očekávat za daných okolností)

DOPORUČENÍ č. 23 – členskými státy a Evropské komisi:

Je nezbytné, aby členské státy převzaly nebo přijaly ustanovení etických kodexů týkající se náležitě péče, která budou platná pro instituce spravující kulturní dědictví / sběratele / vlastníky / obchodníky.

Komise by měla ustanovit zvláštní skupinu, která bude pracovat na etickém kodexu pro akvizice, půjčování a/nebo prodej předmětů kulturní hodnoty odbornými pracovníky kulturních institucí / sběrateli / vlastníky / obchodníky / aukčními domy.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Ve více než polovině členských zemí existují předpisy vztahující se na akvizice do muzejních sbírek (viz příloha ke Studii o náležitě péči, údaje k otázce 1–2). Jde o pozitivní signál, že principy náležitě péče jsou v rámci EU uplatňovány do praxe se vší zodpovědností. V oblasti akvizic do knihoven a archivů nejsou důkazy tak přesvědčivé – pouze pět (5) členských států výslovně uvedlo, jaké mají předpisy pro knihovny a archivy. A jen v deseti (10) členských státech existují předpisy zajišťující kontrolu akvizic soukromými sběrateli (viz příloha ke Studii o náležitě péči, údaje k otázce 18).

Ačkoli jsou patrné jisté pozitivní signály, není důsledné uplatňování náležitě péče v praxi

ze strany odborníků / sběratelů / vlastníků / obchodníků stále dostatečně zajištěno. Je žádoucí, aby členské státy přijaly příslušné předpisy.

DOPORUČENÍ č. 24 – členským státům a Evropské komisi:

Je třeba, aby členské státy zavedly postupy, které jim umožní dohlížet na akvizice, uskutečňované kulturními institucemi / sběrateli / vlastníky / obchodníky. Pokud u předmětu, nabízeného ke koupi, jako dar nebo součást pozůstalosti, vyvstane podezření či jistota, že jeho původ *není jasně prokazatelný*, je nutné disponovat určitým daným postupem, napomáhajícím bránit nezákonnému obchodování s předměty kulturní hodnoty a navrácení předmětů do země jejich původu (ať už se jedná o členské státy EU nebo třetí země) v souladu s evropskou a mezinárodní legislativou.

Je také třeba informovat ústřední orgány zodpovědné za naplňování Směrnice 93/7/EEC.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Jen ve velmi malém počtu členských států je zaveden postup na kontrolu akvizic, uskutečňovaných kulturními institucemi / sběrateli / vlastníky / obchodníky.

Obecně vzato neexistují prokazatelné doklady o akvizičních postupech praktikovaných ze strany institucí spravujících kulturní dědictví / sběratelů / vlastníků / obchodníků.

Příslušný orgán, respektive příslušné orgány, musí věnovat více úsilí tomu, aby ze všech členských států získaly podrobné informace o kontrole těchto akvizic i o synergiích, které mezi nimi vznikají.

Držet se stanoveného postupu je nejdůležitější v případech, kdy vzniká podezření, že původ předmětu, nabízeného na prodej, jako dar nebo součást pozůstalosti, by mohl být (nebo prokazatelně je) nejasný. Postup, který je krok za krokem popsán níže, se zřejmě uplatňuje jen ve velmi malém počtu zemí:

- bezpečné deponování dotyčného předmětu (muzeum musí informovat příslušný ústřední orgán a předložit požadovanou dokumentaci);
- průzkum (pokud existuje podezření, akvizice není dovolena);
- zabavení (nutno informovat policejní orgány, následuje zabavení);
- právní kroky;
- restituce (jsou podniknuty nezbytné kroky, aby mohl být dotyčný předmět vrácen právoplatnému majiteli)
- náhrada škody tomu, kdo předmět zakoupil v dobré víře.

DOPORUČENÍ č. 25 – členským státům:

Je nezbytně nutné, aby členské státy seznámily instituce, které na jejich území zajišťují péči o kulturní dědictví, s ustanoveními Úmluvy UNESCO³ z roku 1970 týkající se akvizic, povolování vývozu a povinností obchodníků (čl. 6, 7, 10).

Členské státy by měly přijmout společné standardy pro povinnou dokumentaci, která musí předcházet akvizici předmětu kulturní hodnoty ze strany institucí spravujících kulturní dědictví / sběratelů / vlastníků / obchodníků; mohou například vycházet z těch, které jsou součástí úmluvy UNESCO z roku 1970 nebo dokumentu „Boj proti nezákonnému obchodu: Zásady *due diligence* pro muzea,

knihovny a archivy při sbírání a půjčování kulturních statků“ (*Combating Illicit Trade: Due diligence guidelines for museums, libraries and archives on collecting and borrowing cultural material* – DCMS, říjen 2005).⁴

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Druh požadované dokumentace a kontrolní mechanismy aplikované při akvizicích sbírkových předmětů se v jednotlivých členských zemích EU značně liší. Vedle zemí, kde neexistují žádná závazná pravidla, se v jiných zemích uplatňují kontrolní postupy na různé úrovni.

V osmi členských státech platí přísná pravidla, jejichž součástí je nutnost doložit zejména tuto dokumentaci:

- doklad o vývozu ze země původu
- předchozí vlastník
- dar
- dokumentace k dědictví a pozůstalosti
- bydliště a identifikační údaje kupujícího nebo obchodníka
- kupní smlouva
- notářsky ověřené prohlášení
- fotografická dokumentace
- rodinná korespondence
- aukční katalogy
- dokumentaci z terénu při vykopávkách, a/nebo
- potvrzení o dovozu (dosud vyžadováno jen ve dvou členských státech).

Úmluva UNESCO z roku 1970 i zásady DCMS Velké Británie *Combating Illicit Trade: Due diligence guidelines for museums, libraries and archives on collecting and borrowing cultural material* nabízejí velmi dobrý praktický návod, jakou dokumentaci by členské státy měly vyžadovat a jaký postup v této věci volit.

DOPORUČENÍ č. 26 – členským státům:

Sankce uplatňované vůči institucím pečujícím o kulturní dědictví / sběratelům / vlastníkům / obchodníkům při akvizicích předmětů nejasného původu působí jako brzda proti nezákonným překupníkům, kteří připravují země původu o jejich kulturní dědictví. Tímto dopadem je třeba se dále zabývat ve vztahu k různým právním řádům platným v jednotlivých členských státech EU.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Možný dopad konkrétních sankcí: a) Odradí instituce pečující o kulturní dědictví / sběratele / vlastníky / obchodníky od získávání pochybných sbírkových předmětů; b) zamezí, aby nezákonní překupníci dále připravovali země původu o jejich kulturní dědictví, protože bude klesat poptávka po předmětech bez průkazných údajů o provenienci, a tudíž se bude snižovat i nabídka, což v důsledku přispěje i k omezení nezákonných vykopávek a překupnictví.

Nejpřísnější sankce jsou uplatňovány ve čtyřech (4) členských státech; ve čtyřech (4) dalších se trestní postihy neuplatňují, platí zde však velice přísná opatření s důsledky pro akreditaci dotčených muzeí a následně i pro jejich financování (viz příloha ke Studii o *Due Diligence*, údaje k otázce 13).

DOPORUČENÍ č. 27 – členským státům:

Instituce, které ve státech EU pečují o kulturní dědictví, by měly dbát na transparentnost procesu zápůjček a výpůjček. Ve smlouvách o výpůjčce by měl být zakotven požadavek, aby půjčitel provedl u půjčovaných sbírkových předmětů průzkum provenience dle zásad „náležitá péče“. Všechna muzea, která se zápůjčkami podílejí na nějaké výstavě, by měla mít k dispozici úplný seznam vypůjčovaných děl tak, aby se každé z nich mohlo seznámit se všemi ostatními artefakty, které budou na krátkodobé výstavě uvedeny.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Jen málo členských zemí se zabývá proveniencí sbírkových předmětů předtím, než je přijmou jako zápůjčky, což svědčí o skutečnosti, že v muzeích, knihovnách a archivech v EU se ve vztahu k náležitě péči praktikuje něco jako „volný trh“. Příklady osvědčených postupů lze nalézt ve třech členských zemích.

Ačkoli zápůjčky nejsou vysílány jen do členských států EU, ale i do třetích zemí, ukazuje se, že v mnoha zemích EU není běžně zvykem provádět důkladný průzkum týkající se dotyčné instituce a půjčovaných sbírek před uzavřením smlouvy. Příklady osvědčených postupů lze nalézt v pěti (5) členských zemích.

V pěti (5) členských zemích se uplatňuje osvědčený postup, kdy lze odmítnout účast na výstavě jako formu nátlaku na pořádající muzejní instituce, aby se pečlivěji zabývaly otázkami provenience a historie sbírek. Zabraňuje to legalizaci pochybných sbírek nebo jednotlivých předmětů a v důsledku i nezákonnému obchodování s nimi (viz příloha ke Studii o *Due Diligence*, údaje k otázkám 14–16).

DOPORUČENÍ č. 28 – členským státům a Evropské komisi:

Členské státy by měly zavést potvrzení o importu a/nebo pohybu předmětů kulturní hodnoty, protože tak se zlepší podmínky pro sledování a kontrolu pohybu těchto předmětů.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Jen v malém počtu členských zemí existují pravidla pro import ze třetích zemí a/nebo pro pohyb tohoto zboží v rámci EU; jedná se však o důležitý nástroj pro předcházení nezákonnému obchodu s předměty kulturní hodnoty jak v rámci hranic EU, tak mimo ně.

DOPORUČENÍ č. 29 – členským státům a Evropské komisi:

Členské státy by se měly zasadit o aktivnější vnímání úmluvy Unidroit,⁵ která poskytuje významný právní rámec pro ochranu předmětů kulturní hodnoty ve vztahu k principu náležitá péče.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

V některých zemích vyvolalo přijetí úmluvy UNESCO z roku 1970 a úmluvy Unidroit do národního právního systému posílení spolupráce mezi jednotlivými státními orgány. Systematičtěji se zde začalo provádět školení příslušníků policie, celníků a pracovníků ostrahy v muzeích; větší pozornost se také věnuje osvětové činnosti zaměřené na veřejnost a na činitele s rozhodovací pravomocí. V jiných zemích se zase uplatňují sankce proti těm vlastníkům a obchodníkům, kteří při akvizicích předmětů kulturní hodnoty nedbají na zásady náležité péče.

I když úmluva Unidroit dosud nebyla v mnoha členských státech ratifikována, nemělo by to bránit přijetí jejího etického rámce jako základního principu ve věcech akvizic předmětů kulturní hodnoty, a tedy i v uplatňování zásad náležité péče.

DOPORUČENÍ č. 30 – Evropské komisi:

Je nanejvýš nutné, aby se v členských státech zavedlo do praxe, že před rozhodnutím o akvizici sbírkového předmětu je vždy třeba konzultovat všechny dostupné databáze odcizených předmětů. Zvláště se pak doporučuje databáze Interpolu,⁶ která je spolehlivým zdrojem informací; členské státy by měly důsledně dbát na to, aby do ní správně a včas dodávaly aktuální informace.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Databáze odcizených předmětů kulturní hodnoty (zejména databáze Interpolu) jsou velmi významné nástroje pro kontrolu provenience a historie předmětů kulturní hodnoty a jako takové brání rozvoji nezákonného obchodu s nimi.

DOPORUČENÍ č. 31 – Evropské komisi:

Spolupráce mezi členskými zeměmi je nanejvýš žádoucí, protože umožňuje výměnu informací, poznatků a zkušeností v oblasti předcházení krádežím a boje proti nezákonnému obchodu s předměty kulturní hodnoty. Komise by měla prověřit možnosti, jak toho docílit v rámci stávajících struktur a právního rámce členských států i EU.

VYSVĚTLENÍ:

Spolupráce a výměna informací jsou rozhodujícím činitelem v boji proti nezákonnému obchodu s předměty kulturní hodnoty a krádežím uměleckých děl. V členských zemích EU je bojem proti krádežím uměleckých děl a nezákonnému dovozu a vývozu předmětů kulturní hodnoty pověřeno několik institucí a kompetentních úřadů. Aby mohly fungovat ještě efektivněji a aby nedocházelo ke komunikačním šumům, je důležité podporovat výměnu informací, poznatků a zkušeností a prověřit, jak toho docílit v rámci stávajících struktur a právního rámce členských států i EU.

Doporučení týkající se PROVOZŇHO PROPOJENÍ DATABÁZÍ

DOPORUČENÍ č. 32 – členským státům a Evropské komisi:

Vytvořit technické i finanční podmínky, umožňující vznik Evropské databáze – platformy zaměřené na legální pohyb předmětů kulturní hodnoty; zároveň podporovat rozvoj národních databází souvisejících s legálním pohybem předmětů kulturní hodnoty (vývozní povolení a další právní dokumenty dané země).

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Studie C.E. z roku 2007 (*Analýza struktur a mechanismů pro poskytování údajů, vyžadovaných úřady k zajištění, aby byla dodržována směrnice o kulturních statcích*) obsahovala návrh na zřízení Evropské databáze – platformy zaměřené na pohyb předmětů kulturní hodnoty. Tento nástroj by posílil účinnost evropských předpisů o exportu předmětů kulturní hodnoty a nadto by zajistil dodržování Směrnice 93/7/CEE o navrácení předmětů kulturní hodnoty.

Provedená studie upozornila na neuspokojivou kvalitu databází evidujících pohyb předmětů kulturní hodnoty na úrovni jednotlivých států a na skutečnost, že neexistuje žádný okamžitě použitelný nástroj, jenž by zajistil monitorování legálního pohybu předmětů kulturní hodnoty na celoevropské úrovni. Vývoj databáze EU – platformy zaměřené na pohyb předmětů kulturní hodnoty – je projekt, který by se do velké míry opíral o vývoj databází o pohybu předmětů kulturní hodnoty v jednotlivých zemích.

DOPORUČENÍ č. 33 – Evropské komisi:

Zadat odbornou studii, která by po technické stránce podrobně analyzovala existující databáze v jednotlivých členských státech a vyhodnotila, zda je proveditelné spustit mechanismus, který by zajistil provozní propojení stávajících databází a jejich „vzájemné dorozumění“. Tuto práci je třeba zadat odborníkům v oboru IT a měli by na ní spolupracovat i zodpovědní zástupci příslušných úřadů z jednotlivých zemí.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Otázky vzájemného provozního propojení databází jsou považovány za žádoucí strategický krok, který zlepší možnost sledovat a kontrolovat pohyb předmětů kulturní hodnoty; jejich řešení však vyžaduje odborný technický přístup.

Dosažení technické kompatibility různých databází fungujících v rámci EU musí zajistit specialisté v oboru IT a je třeba se této otázce věnovat velmi zevrubně. Technické informace, které podskupina shromáždila (viz zvláštní zpráva), mohou sloužit jako základ pro důkladnější průzkum. Shromáždění kontaktních informací o administrátorech jednotlivých databází bylo vedeno záměrem usnadnit tento úkol do budoucna.

Doporučení týkající se PRODEJE PŘEDMĚTŮ KULTURNÍ HODNOTY NA INTERNETU

DOPORUČENÍ č. 34 – členským státům:

Doporučuje se, aby členské státy zavedly standardizovaný postup, stanovující konkrétní kroky, jak postupovat při potírání nezákonného obchodu s předměty kulturní hodnoty prostřednictvím internetu, a aby pořádaly odborná školení pracovníků na toto téma.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Ve většině zemí neexistuje standardizovaný postup pro sledování předmětů kulturní hodnoty, které jsou předmětem nezákonného obchodu, na internetu; jen v malém počtu členských států mají kvalifikované pracovníky, kteří se nezákonnému obchodování na internetu věnují.

DOPORUČENÍ č. 35 – členským státům:

Členským státům se doporučuje: a) kontaktovat správce internetových stránek a informovat je o nutnosti uplatňovat zásady náležité péče; b) vyžadovat od prodejců na internetu, aukčních domů a soukromých sběratelů, aby předkládali prodejní seznamy minulých i aktuálních aukcí předmětů kulturní hodnoty, a uchovávat tyto seznamy po odpovídající dobu před aukcí i po ní.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Pouze v malém počtu zemí se daří komunikovat s internetovými firmami a přesvědčit je o nutnosti uplatňovat zásady náležité péče před převzetím věcí do prodeje.

DOPORUČENÍ č. 36 – členským státům:

Členským státům se doporučuje, aby v rámci uplatňování zásad náležité péče vytvořily jakýsi „pasport“ pro předměty kulturní hodnoty, kde budou uvedeny údaje o jejich provenienci. Členské státy by dále měly usilovat o zvýšení efektivity při sledování předmětů kulturní hodnoty nebo při pátrání po zmizelých předmětech kulturní hodnoty tím, že budou k tomuto účelu vyvíjet pokročilý software, zavedou důslednější kontrolu na celních úřadech a budou vyžadovat předložení povolení (potvrzení) k vývozu či pohybu těchto předmětů.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Ačkoli ve většině zemí existuje standardizovaný popis předmětu pro dokumentaci předmětů kulturní hodnoty pro účely identifikace, je třeba vyžadovat více informací o provenienci a historii předmětů. Ve většině členských států buď neexistují žádné prostředky, jak kontrolovat nezákonný obchod na internetu, nebo se jedná o prostředky málo účinné.

DOPORUČENÍ č. 37 – členským státům:

Je žádoucí, aby členské země informovaly správce veřejných sbírek, ale zejména soukromé sběratele o riziku, které s sebou nese zakoupení nelegálně získaných předmětů kulturní hodnoty na internetu, a tak přispívaly i k osvětové činnosti na tomto poli. Kupující na internetu by měli před uzavřením obchodu vyžadovat

kompletní dokumentaci. Doporučuje se přijmout taková opatření jako například povinné zavedení nebo doplnění „praporku“ či upozornění, kde jsou předpisy o ochraně předmětů kulturní hodnoty k dispozici pro každého potenciálního kupujícího.

(viz téma 3.4.)

VYSVĚTLENÍ:

Osvětová činnost poukazující na nezákonný obchod s předměty kulturní hodnoty se obecně provádí různými způsoby. Jen v malém počtu členských zemí vyvinuli nějakou aktivitu, týkající se osvětové činnosti na poli nezákonného obchodu s předměty kulturní hodnoty na internetu.⁷

E: MOBILITA ODBORNÝCH MUZEJNÍCH PRACOVNÍKŮ

Následující doporučení sledují tyto hlavní cíle:

- usnadnit mobilitu odborných muzejních pracovníků v rámci členských států, protože výměna poznatků a odborných zkušeností v důsledku povede i k větší mobilitě sbírek
- zprostředkovávat osvědčené postupy z praxe dalším muzeím
- budovat síť partnerství založených na důvěře mezi zeměmi
- zveřejňovat výsledky a zkušenosti a dále je šířit

DOPORUČENÍ č. 38 – Evropské komisi:

Evropská komise by měla zvažovat založení účelového zdroje financování pro podporu a stimulaci mobility odborných muzejních pracovníků; do úvahy připadá například specializovaná sekce v rámci programu celoživotního vzdělávání.

(viz témata 3.1, 3.7, 3.8 a 3.9)

VYSVĚTLENÍ:

Z odpovědí na dotazník, který podskupina rozeslala do jednotlivých členských států, vyplývá, že velmi mnoho muzeí se neformálně a nejrůznějšími způsoby podílí na mobilitě svých zaměstnanců – účelem je výměna odborných zkušeností, spolupráce na výstavách, odborné zpracování sbírek, zvyšování kvalifikace zaměstnanců, budování kontaktů a rozvoj spolupráce. Jako hlavní překážka pro další rozvoj této činnosti byl však uváděn nedostatek finančních prostředků. Evropská komise by tedy mohla přeměřovat tuto činnost do projektů mobility přímo vázaných na mobilitu sbírek tím, že by zavedla nějaký typ formálního programu mobility odborných pracovníků na celoevropské úrovni.

Projekty je možné rozdělit do kategorií jako „výměna zkušeností“, „návštěvy renomovaných odborníků“, „spolupráce při přípravě výstav“ atd. Podobně jako u jiných programů financovaných z EU by při posuzování žádostí byla brána v potaz kritéria kvality, závažnosti, dosahu, široké využitelnosti výsledků apod. Zvláštní pozornost by se mohla zaměřit na žádosti, jejichž finální výstup by byl úzce spojen s mobilitou sbírek – například výstava; důležité je však podporovat i takové návrhy, které by mohly

z dlouhodobého hlediska napomáhat širší dostupnosti sbírek – například přizvání experta, aby určitou část sbírky odborně zpracoval. Rozhodující však je, aby postup při podávání žádosti byl pokud možno co nejsrozumitelnější a nejjednodušší.

DOPORUČENÍ č. 39 – Evropské komisi a členským státům:

Pokud by byl zaveden program mobility řízený Evropskou unií, mohla by být zřízena administrovaná platforma (internetové stránky), kde by se zaznamenávaly projekty a vyměňovaly zkušenosti.

Až bude tato administrovaná platforma (internetové stránky) fungovat, členské státy by měly jejím prostřednictvím zveřejňovat informace o svých programech mobility s evropskými iniciativami.

(viz témata 3.5 a 3.8)

VYSVĚTLENÍ:

Mohlo by se jednat o internetové stránky CM 2.0⁸ nebo NEMO.⁹ Důležité je, aby existoval jeden společný prostor, kde budou zaznamenány zkušenosti a poznatky související s mobilitou. Každá členská země by se měla zavázat ke zprostředkování aktualit a zkušeností ze svého teritoria tak, aby informace na tomto webu byly stále aktuální.

Podpůrný web pro výše popsaný program finanční podpory by přinášel průběžné informace o probíhajících projektech mobility, mohly by se zde uveřejňovat i souhrnné zprávy a zážitky. Web by mohl sloužit i jako místo pro vyhledávání partnerů. Usnadnění přístupu k informacím by navíc napomohlo efektivnímu zapojení menších muzeí do projektů.

DOPORUČENÍ č. 40 – muzeím a Evropské komisi:

Muzea by měla aktivně podněcovat své odborné pracovníky, aby se zapojovali do příslušných sítí partnerství a spolupráce, umožňujících výměnu zkušeností, poznatků a propagaci osvědčených postupů z praxe.

Na internetových stránkách EU zaměřených na mobilitu by se mohl vést seznam profesních sítí partnerství a spolupráce, včetně spojení mezi nimi a informací o připravovaných setkáních.

(viz témata 3.1, 3.2, 3.8 a 3.9)

VYSVĚTLENÍ:

Existující profesní sítě partnerství a spolupráce pro muzea aktivně vytvářejí platformy pro vzájemnou komunikaci, spolupráci, výměnu poznatků, odborných zkušeností a osvědčených příkladů z praxe.

Muzejní pracovníci nemohou pracovat v izolaci, potřebují spolupracovat s kolegy na národní i mezinárodní úrovni, aby mohli profesně růst; zároveň se tak buduje společné povědomí o osvědčených metodách a standardech pro správu sbírek, které mají na starosti. Tyto vzájemné kontakty zakládají vztahy založené na důvěře, které v dlouhodobé perspektivě přímo směřují k mezinárodní spolupráci a partnerství – a tudíž i k mobilitě sbírek.

5. ZÁVĚRY

Doporučení pro Komisi EU

- Ačkoli měla skupina OMC pro mobilitu sbírek k dispozici pouze omezené množství času, nebyly jí alokovány žádné zdroje a využívala výhradně vlastních možností, přesto vykonala nemálo práce. Těm, kteří budou stavět na základech, jež jsme položili, však ještě zbývá mnoho udělat. Z toho důvodu by otázka mobility sbírek měla být zahrnuta do příštího plánu práce Rady na období 2010 to 2012.
- Zpočátku jsme se zabývali širokým okruhem otázek, které se všechny přímo vztahují k mobilitě sbírek – po zkušenosti z naší práce však doporučujeme, aby se Komise do budoucna zaměřila na užší spektrum problémů, které je třeba řešit na celoevropské úrovni, protože jedině tak je možno dosáhnout praktických výsledků v oblasti mobility. Tyto problémy nelze řešit odděleně v jedné či v několika členských zemích bez odborné podpory.

Do příštího plánu práce by mělo být zahrnuto ustavení stálého „monitorovacího“ výboru pro mobilitu sbírek, který zaměří svou činnost na užší okruh konkrétněji vymezených témat. Aby mohla jeho činnost vést ke skutečně praktickým výsledkům – tedy zvýšení mobility, je potřeba ji uplatňovat na celoevropské úrovni; tyto problémy nelze řešit odděleně v jedné či v několika členských zemích bez odborné podpory.

- Pracovní plán takové skupiny by měl zahrnovat:
 - Výměnu zkušeností a osvědčených postupů z praxe v oblasti mobility sbírek a sledování aktuálního dění ve všech aspektech mobility popsanych v této zprávě prostřednictvím průběžně aktualizovaných internetových stránek.
 - Přípravu dalších zásad a harmonizovaných dokumentů, které dále usnadní vzájemné zápůjčky a výpůjčky sbírkových předmětů.
 - Přípravu nového etického kodexu, zásad uplatňování postupů náležité péče v oblasti akvizic, zapůjčování a/nebo prodeje předmětů kulturní hodnoty ze strany odborných pracovníků kulturních institucí / sběratelů / vlastníků / aukčních domů.
 - Zadat vypracování odborné technické studie, která vyhodnotí stávající databáze předmětů kulturní hodnoty a mechanismy k zajištění jejich vzájemného provozního propojení („vzájemného dorozumění“); tyto databáze by měly obsahovat soupisy prohlášených kulturních památek a databáze odcizených předmětů.
 - Dále se zabývat systémy státních záruk, možností zavést systém státní záruky platný pro celou EU i některými konkrétními problémy – oceňování sbírkových předmětů, systémy sdílené odpovědnosti, ujednání o subrogaci, putovní výstavy.
 - V rámci stávajících i připravovaných programů EU identifikovat příslušné finanční zdroje na podporu těchto konkrétních aspektů mobility sbírek.
 - Ustanovit navrhované internetové stránky a umístit na ně standardní a

vzorové formuláře a instrukce pro usnadnění postupu při zápůjčkách a výpůjčkách.

5. PŘÍLOHY

- Závěrečné zprávy
- Závěry a doporučení
- Expertní skupina pro mobilitu sbírek OMC WG
- Obrázky
- Literatura k tématu dlouhodobých zápůjček
- Národní a mezinárodní komitety ICOM (uveřejněné na www.icom.museum)
- Instrukce vydané skupinou ředitelů muzeí Bizot Group
- Studie o nezákonném obchodu s kulturními statky JLS-TOR

Internetové adresy

www.icom.museum

www.lending-for-europe.eu

<http://www.interpol.int/public/workofart/default.asp>

Mobilita sbírek, odborných pracovníků a umělců:

Mobility Matters (Záležitosti mobility – na mobilitě záleží)

<http://www.mobility-matters.eu/web/index.php>

On the move. The performing arts traveller's toolkit (V pohybu. Výbava cestovatele jevištním uměním)

<http://www.on-the-move.org/EN/index.lasso>

<http://www.practics.org/>

Program Courants

<http://www.mcm.asso.fr/site02/courants/programme/index.htm>

Celoživotní vzdělávání

Program celoživotního vzdělávání

http://eacea.ec.europa.eu/lfp/index_en.php

Program celoživotního vzdělávání. Národní agentury

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc1208_en.htm

Dokumentace sbírek. Náležitá péče (Due diligence)

BAM

<http://www.bam-portal.de>

CER.es

<http://www.mcu.es/museos/MC/CERES/index.html>

Cornucopia

<http://www.cornucopia.org.uk/>

Europeana

<http://www.europeana.eu/portal/>

Hispana

<http://hispana.mcu.es>

www.beniculturali.it

Michael

<http://www.michael-culture.org/en/home>

Patrimoine Numérique: catalogue des collections numérisées de France (Kulturní dědictví digitálně: Katalog digitalizovaných sbírek ve Francii)

<http://www.numerique.culture.fr/mpf/pub-fr/index.html>

<http://www.matriznet.imc-ip.pt>

Evropská agenda pro kulturu

http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/doc399_en.htm

Redakční tým: Hillary Bauer, Frank Bergevoet, Rosanna Binacchi, Smaragda Boutopoulou, Raluca Capota, Claire Chastagner, Fionnula Croke, Leticia de Frutos Sastre, Dorota Folga-Januszewska, Henriëtta Galambos, Jean Paul Mercier Baudrier, Marlen Mouliou, Susanna Petterson, Despo Philides, Gunther Schauerte, Piotr Spanowski, Nout van Woundenburg, Werner Weber.

POZNÁMKY

1 Definice subrogace v tomto kontextu je princip, který dává státu právo učinit kroky proti každému (například proti osobě podezřelé z poškození z nedbalosti nebo z úmyslného poškození) v souvislosti s již vypořádaným nárokem na náhradu škody.

2 <http://icom.museum/ethics.html>

3 Úmluva UNESCO o opatřeních k zákazu a zamezení nedovolenému dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků, 1970 http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13039&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

4 http://www.culture.gov.uk/images/publications/Combating_Illicit_Trade05.pdf

5 Úmluva UNIDROIT o odcizených či nezákonně vyvezených předmětech kulturní hodnoty (Řím, 1995); <http://www.unidroit.org/english/conventions/1995culturalproperty/main.htm>

6 <http://www.interpol.int/public/workofart/default.asp>

7 Viz například britské poradní internetové stránky zaměřené na kulturní statky: www.culturalpropertyadvice.gov.uk/

8 www.lending-for-europe.eu

9 www.ne-mo.org